

Työ- ja elinkeinoministeriölle
Viite: diaarinumero: VN/15767/2021

Lausunto ehdotuksesta kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi

Medialiitto kiittää työ- ja elinkeinoministeriötä mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi ("IPR-strategia"). Medialiitto lausuu asiassa ministeriölle kunnioittavasti seuraavaa:

Pääviestit

IPR-strategian vuoden 2030 tavoitetila¹ ja sen saavuttamiseksi esitettävät yhteensä 15 toimenpide-ehdotusta ovat kannatettavia.

Ehdotetut toimenpiteet ovat lukumääräisesti hallittavissa verrattuna edelliseen vuoden 2009 IPR-strategiaan, jossa oli jopa 60 toimenpidettä ja joista osa jäi toteuttamatta.

Kaikki IPR-strategian toimenpide-ehdotukset ovat tärkeitä, mutta kiinnitämme lausunnessamme ministeriön huomiota vain niihin toimenpide-ehdotuksiin, jotka ovat media-alan näkökulmasta olennaisia ja kaipaavat vielä osakseen konkretisointia tai täydentämistä.

Toimenpide-ehdotukset IPR-strategian tavoitetilan saavuttamiseksi

1. IPR-osaamisen kehittäminen

IPR-strategian keskeinen kohderyhmä ovat pk-yritykset, sillä erityisesti niiden osaamisessa on puutteita. Pk-yritysten toimintaa on kehitettävä, jotta ne hyödyntäisivät liiketoiminnassaan IPR-järjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia. Tämä koskee myös media-alan pk-yrityksiä. IPR-strategian painotus pk-yrityksiin tarjoaa mahdollisuuksia myös esimerkiksi uutismedian kustantajayritysten liiketoiminnan kehittämiseksi. Strategiassa esitetään osaamisen vahvistamiseksi lisää pk-yrityksille suunnattua IPR-neuvontaa ja tiedonsaantia luomalla henkilökohtainen sparraava IPR-kummi.

¹ Tavoitetilan mukaan Suomessa on vuonna 2030 tehokkaasti innovaatiotoimintaa ja luovaa työtä tukeva IPR-toimintaympäristö, joka kasvattaa taloudellista hyvinvointia ja kilpailukykyä siten, että perusoikeuksien toteutuminen ja eri yhteiskunnalliset intressit otetaan monipuolisesti huomioon.

Medialiitto pitää IPR-kummijärjestelyä kannatettavana, kunhan sen avulla kyetään luomaan konkreettisia toimintamalleja, jotka ovat käytettävissä mahdollisimman matalalla kynnyksellä ja tukevat käytännönläheisesti pk -yritysten toimintaa.

IPR-osaamisen lisäämistä esitetään myös julkiselle sektorille varmistamalla riittävä koulutustarjonta niin valtion kuin kuntien tasolla sekä valtionhallinnon sisäisissä IP-kysymyksissä: Medialiiton näkemyksen mukaan EU:n datanhallintosäädösehdotus (DGA) edellyttää julkiselta sektorilta toimia, joilla varmistetaan, että IP-oikeuksia kunnioitetaan. IPR-strategian tulisi osaltaan myös tukea julkisen datan jatkokäyttöä Suomessa sekä julkisuuslain uudistamiseen liittyvää hanketta.

2. IP-oikeuksien merkityksen vahvistaminen osana poliittista päätöksentekoa

Medialiitto kannattaa toimenpiteitä, joilla IP-oikeudet otetaan riittävästi huomioon poliittisessa päätöksenteossa ja lisätään valtioneuvoston tasoisten strategioiden ja toimintasuunnitelmien valmistelun avoimuutta. Yksin lainsäädännön kehittämistoimet eivät riitä, vaan IPR-asioissa tarkastelukulman tulee olla lähtökohtaisesti laajempi ja ennakoivampi.

On hyvä, että IPR-strategian suhde muihin kansallisiin politiikkatoimiin sekä relevantteihin EU-strategioihin nostetaan esille strategiassa. Maailman muuttuessa yhä enemmän aineettomaan arvонуontiin ja digitaalisiin järjestelmiin pohjaavaksi, on tärkeää, että tämä kokonaiskuva hahmotetaan ja otetaan huomioon poliittisessa päätöksenteossa riittävän aikaisessa vaiheessa.

Media-alan näkökulmasta IP-oikeuksien merkityksen tulisi näkyä poliittisessa päätöksenteossa erityisesti Luovan talouden tiekarttatyössä kansallisista ohjelmista puhuttaessa ja vastaavasti EU:n puolella digitaalistrategian ja IP-toimintasuunnitelman täytäntöönpanon valmistelussa. IPR-strategiaan olisi hyvä saada tältä osin vieläkin konkreettisempia toimenpide-ehtotuksia muun muassa siitä, miten aineettomat oikeudet saataisiin eri ministeriöissä luonnolliseksi osaksi kunkin hallinnonalan toimintasuunnitelmaa ja strategiaa.

3. Ministeriöiden henkilöressurssien riittävyyden varmistaminen

Medialiitto katsoo, että tavoitteella varmistaa ministeriöiden henkilöressurssien riittävyys on suora liityntä edelliseen poliittisen päätöksenteon toimenpide-ehtotukseen ja sen tulisi näkyä TEM:in ja OKM:n henkilöstöressurssien konkreettisena lisäämisinä. Ilman tätä IPR-strategian täytäntöönpanoa,

aineettomien oikeuksien yleisempää lainsäädäntövalmistelua tai järjestelmän kokonaisuuden hallintaa ei voida toteuttaa suunnitellulla tavalla. Henkilöresurssitavoitteet tulee kuitenkin asettaa realistisiksi ottaen huomioon valtion budjettikehysten reunaehdot lisämäärärahojen saamiselle.

4. Tekijänoikeusinfrastruktuurin ja datan hyödyntämisen kehittäminen

Medialiitto katsoo, että toimenpiteet tekijänoikeusinfrastruktuurin ja datan hyödyntämisen kehittämiseksi ovat yleisesti ottaen kannatettavia. IPR-strategian jatkovalmistelussa olisi hyvä kuitenkin tarkentaa, että sen lisäksi, että voimassa olevien oikeuksien hallinnointi digitaalisessa ympäristössä edellyttää erityistä panostusta yritysten osaamiseen, se on myös resurssi- ja kustannuskysymys kaikille yrityksille, esimerkiksi pk-yrityksille kustannusalalla.

Toimenpiteissä, joilla kehitetään tekijänoikeusinfrastruktuurin ja datan hyödyntämistä, tulee ottaa tarkoin huomioon kunkin toimialan liiketoimintamallit ja kustannusrakenteet. Jo IPR-strategiassa tulisi tunnistaa se, että sama malli ja lähestymistapa ei välttämättä sovi sellaisenaan kaikille aineettomiin oikeuksiin perustuville toimialoille. Tämä koskee myös IPR-strategian kunnianhimoista toimenpide-ehdotusta datan uudelleenkäyttöön liittyvistä käytännösäännöistä (sääntökirjat), joissa yrityksen data-aineistot ja käyttöehdot kuvataan ja joissa selvennetään myös mitä pakottavia lakiin tai sopimuksellisiin sitoumuksiin liittyviä rajoitteita kunkin data-aineiston käyttöön voi liittyä.

Datan hyödyntämistä edistävissä toimenpiteissä tulisi konkretiaa kohdentaa nimenomaisesti datatalouden kysymyksiin ja lähinnä EU:n datastrategian hankkeisiin, joissa IP-näkökulma tulee käsittelyyn ainakin tekijänoikeuden, tietokanta- ja liikesalaisuussäätelyn kautta.

5. IPR-järjestelmän ja -sääntelyn kehittäminen EU:ssa ja kansainvälisesti

Medialiitto katsoo, että IPR-strategiaa tulisi täydentää maininnoilla aineettomien oikeuksien suojaamisesta ja täytäntöönpanokeinojen kehittämisestä oikeudenloukkausten minimoimiseksi.

Aineettomiin oikeuksiin keskittyvillä toimialoilla on myös Suomessa kasvupotentiaalia, ja siksi myös suomalaiset sisällöt ovat suojaamisen arvoisia. Nyt IPR-strategia keskittyy mainitsemaan oikeudenloukkaukset lähinnä vain globaalissa yhteydessä (viitaten lähinnä kolmansien maiden relevantteihin markkinoihin). IPR-strategiassa tulisi sen ohella mainita konkreettiset

kustannustehokkaat täytäntöönpanokeinot oikeudenloukkauksiin puuttumiseksi osana toimivan ja kilpailukykyisen IPR-järjestelmän tavoitetta.

Lisäksi IPR-strategiassa tulisi kiinnittää enemmän huomiota aineettomien oikeuksien suojan tärkeyteen liiketoiminnan investointien tukena. Media-alalla tämä tarkoittaa erityisesti tekijänoikeuksien kunnioittamista sekä oikeudenhaltijan tosiasiallisen päätösvallan ja valinnanvapauden turvaamista. Oikeudenhaltijalla tulee olla tosiasiallinen päätösvalta siinä, millaisia käyttöoikeuksia oikeudenhaltija antaa.

Lopuksi

Medialiiton näkemyksen mukaan olisi tärkeää, että IPR-strategian käytännön toteutukselle luotaisiin konkreettinen seurantamekanismi.

IPR-strategian ohjausryhmä ehdottaa 15 konkreettista toimenpidettä strategian tavoitetilan 2030 saavuttamiseksi, ja kunkin kohdalla on toteutuksen osalta mainittuna vain vastuuministeriö ja vuosiluku.

IPR-strategian aikajänne on nykyisessä, nopeasti kehittyvässä maailmassa pitkä. Siksi olisikin perusteltua, että esitettyjen tavoitteiden toteutumista arvioitaisiin yhdessä tai kahdessa välitarkastelussa ennen vuotta 2030. Se mahdollistaisi myös IPR-strategian joustavan päivittämisen, jos merkittäviä muutostarpeita ilmenee. Samalla olisi mahdollista luoda Suomeen jatkumo IPR-strategian kehittämiseksi pitkäkestoisemmaksi, päivitettäväksi työkaluksi. Myös yksittäisten toimenpiteiden vastuutahoihin ja aikatauluihin olisi hyvä saada enemmän konkretiaa IPR-strategian käytännön toteutuksen seuraamiseksi.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Riikka Tähtivuori
johtaja, elinkeinopolitiikka

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 650:tä yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Media-alan ja painoalan yritykset työllistävät Suomessa suoraan 22 000 henkilöä ja yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on 3,7 miljardia euroa.